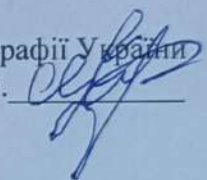

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра географії України

Затверджено

На засіданні кафедри географії України
географічного факультету
Львівського національного університету
імені Івана Франка
(протокол № 1 від 30.08.2023 р.)

Завідувач кафедри географії України
проф. Лозинський Р. М.

Силабус

З навчальної дисципліни вільного вибору студентів
«ГЕОГРАФІЯ МОВ В УКРАЇНІ»,
другого (магістерського) рівня вищої освіти для здобувачів вищої освіти усіх
спеціальностей факультету в межах циклу загальної (гуманітарної та
соціально-економічної) підготовки

Львів – 2023 р.

Назва курсу	Географія мов в Україні
Адреса викладання курсу	вул. Дорошенка 41, 79005, Львів Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	географічний факультет, кафедра географії України
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань – 10 Природничі науки. Спеціальність 106 Географія
Викладачі курсу	Лозинський Роман Мар'янович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри географії України
Контактна інформація викладачів	Корпоративна пошта: roman.lozynskyy@lnu.edu.ua Персональна сторінка: https://geography.lnu.edu.ua/employee/lozynskij-roman-maryanovych Географічний факультет, вул. Дорошенка, 41, каб. 59
Консультації по курсу відбуваються	Проводяться он-лайн консультації в Microsoft Teams де створено команду з назвою курсу. Для погодження часу консультацій потрібно писати на електронну пошту викладача.
Сторінка курсу	https://geography.lnu.edu.ua/academics/master/geography-master
Інформація про курс	Курс розроблено таким чином, щоб надати студентам магістрам першого року навчання необхідні знання та навички з теоретичних та прикладних питань мовної географії в Україні.
Коротка анотація курсу	Курс “Географія мов в Україні” є вибірковою дисципліною для студентів магістратури, що навчаються на географічному факультеті в обсязі <u>3</u> кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Метою курсу вибіркової дисципліни “ Географія мов в Україні ” є засвоєння теоретичних та практичних засад географічного дослідження проблематики мовної географії в Україні. Цілі курсу: сформувати в студентів-географів цілісну систему знань про сучасну мовну ситуацію в Україні та її територіальні особливості, а також підготувати студентів до проведення самостійних мовно-географічних українознавчих досліджень.
Література для вивчення дисципліни	Основна література: 1. Атлас української мови : у 3 т.; Т. 1. Полісся, Середня Наддніпрянщина і суміжні землі. – К.: Наук. думка, 1984 – 498 с.; Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – К. : Наук. думка, 1988 – 520 с.; Т. 3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянщина, Причорномор'я і суміжні землі. – К.: Наук. думка, 2001 – 267 с. 2. Лозинський Р. М. Географія мов в Україні. Навчальний посібник. – Львів, 2012. – 156 с. 3. Лозинський Р. М. Мовна ситуація в Україні (суспільно-географічний погляд) / Роман Лозинський. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 358 с. 4. Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ: зб. наук. праць. Київ, 2019. 688 с. 5. Національний склад населення України (за даними Всесоюзного перепису населення 1989 року) : в 2 ч. / [Міністерство статистики

	<p>Україні]. – К. : 1991–1992. – Ч. 1. – 219 с.; Ч. 2. – 509 с.</p> <p>6. Національний склад населення України та його мовні ознаки за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Держкомстат, 2003. – 245 с.</p> <p style="text-align: center;">Додаткова література:</p> <p>7. Ажнюк Б.М. Мовна політика: Україна і світ. Монографія. Київ, 2021. 420 с.</p> <p>8. Білецький В. С. Мовно-культурне поле Східної України / Володимир Білецький. – Донецьк : Укр. культурологічний центр, Донецьке відділення НТШ, 2006. – 24 с.</p> <p>9. Жилко. Ф. Т. Говори української мови / Ф. Т. Жилко. – К. : Рад. шк., 1958. – 171 с.</p> <p>10. Закон УРСР “Про мови в Українській РСР” / Відомості Верховної Ради. – 1989, Додаток до № 45. – С. 631.</p> <p>11. Залізняк Г. Мовна ситуація Києва : день сьогоднішній та майбутній / Ганна Залізняк, Лариса Масенко. – К. : Видавничий дім “КМ Академія”, 2001. – 95 с.</p> <p>12. Іванишин В. Мова і нація / Василь Іванишин, Ярослав Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 218 с.</p> <p>13. Мала енциклопедія етнодержавознавства / Відп. ред. Римаренко Ю. І. – К.: Генеза; Довіра, 1996. – 942 с.</p> <p>14. Масенко Л. Т. Мова і політика : 2-ге вид., доп. / Л. Т. Масенко. – К. : Соняшник, 2004. – 120 с.</p> <p>15. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Лариса Масенко. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2004. – 164 с.</p> <p>16. Наказ Державного комітету статистики України № 341 від 31 липня 2001 р. “Про затвердження Інструкції щодо проведення Всеукраїнського перепису населення 2001 року і заповнення переписної документації”.</p> <p>17. Наказ Державного комітету статистики України № 431 від 30 грудня 1999 р. “Про затвердження Програми Всеукраїнського перепису населення 2001 року”.</p> <p>18. Основні підсумки Всесоюзного перепису населення 1959 року по Українській РСР : Статистичний збірник. – К., 1961. – 323 с.</p> <p>19. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації / Я. Радевич-Винницький. – Дрогобич : Відродження, 1997. – 360 с.</p> <p>20. Радчук В. Параметри і взаємодія мов / Віталій Радчук // Схід. – 2005. – № 3 (69). – С. 79–92.</p> <p>21. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року / [за ред. О. Г. Осауленка]. – К. : Держкомстат, 2004. – 582 с.</p> <p>22. Тищенко К. Метатеорія мовознавства / К. Тищенко. – К. : Основи, 2000. – 350 с.</p> <p>23. Українська мова : Енциклопедія / [редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови) та ін.] – К. : Вид-во “Укр. енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.</p>
Обсяг курсу	Загальний обсяг 90 годин. 32 години аудиторних занять (з них 16 год.

	лекцій, 16 год. практично-семінарських занять) та 58 год. самостійної роботи
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде:</p> <p>знати: поняттєво-термінологічний апарат мовно-географічної проблематики; історико-географічні особливості формування сучасної мовної ситуації в Україні; сучасну мовну ситуацію в Україні та її територіальні особливості; особливості впливу мовних проблем України на різноманітні сфери суспільного-життя; актуальні мовні проблеми України; тенденції розвитку мовної ситуації в державі.</p> <p>вміти: здійснювати реферування наукової мовно-географічної українознавчої літератури; здійснювати пошук статистичної та довідкової інформації для оцінки мовно-географічних процесів в Україні; робити самостійний регіональний аналіз мовної ситуації та здійснювати оцінку її впливу на різноманітні сфери суспільного життя.</p>
Ключові слова	Мова, лінгвістична географія, етномовна географія, діалектологія, мовно-культурна географія, мовна ситуація, мовний простір, територіальна організація мовного простору, етномовні процеси, мовні критерії, перепис.
Формат курсу	Очний
Теми	Подано в таблиці нижче
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з географії
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Семінарські заняття, дискусія, індивідуальні заняття, самостійна робота, проблемні бесіди, метод кейсів, творче індивідуальне завдання тощо
Необхідне обладнання	Персональний комп'ютер, загальнодоступне програмне забезпечення, доступ до Інтернету, проектор
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:</p> <ul style="list-style-type: none"> практичні/самостійні, ІНДЗ тощо: 80% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 80 балів контрольні заміри (змістові модулі) чи індивідуальна робота: 20% семестрової оцінки; максимальна кількість балів 20 балів. <p>Підсумкова максимальна кількість балів – 100.</p> <p>Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу).</p> <p>Академічна доброчесність: Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття</p>

	<p>курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.</p> <p>Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на поточному тестуванні, самостійній роботі та бали підсумкового тестування. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін.</p> <p>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</p>
<p>Питання до заліку чи екзамену</p>	<p>Мова як об'єкт географічних досліджень. «Міжмовний» і «внутрішньомовний» напрямки географічного дослідження. Етномовна географія. Лінгвістична географія. Топоніміка. Сутність та доцільність використання ситуаційного підходу в наукових дослідженнях. Якими є соціолінгвістичне та суспільно-географічне розуміння мовної ситуації? Поняття «етномовний процес». Що включає дослідження геопросторової організації мовних груп населення? Що таке перепис населення? Чому переписи населення є головним джерелом інформації про мовну ситуацію в країні? Перепис населення. Критерії мовної належності людини. Які чинники найбільше впливають на вибір критеріїв мовної належності для програми перепису населення? Сутність критерію «рідна мова» та особливості його використання в наукових дослідженнях. Сутність критерію «розмовна мова» та особливості його використання в наукових дослідженнях. Особливості мовних критеріїв у програмах австро-угорських переписів населення. З яких джерел можна отримати інформацію про мовний склад населення українських земель за підсумками цих переписів? Особливості переписів населення на території України у період між світовими війнами. Які критерії мовної належності були у їх програмах? Яку інформацію можна отримати про мовну ситуацію в Україні за підсумками переписів населення СРСР, що проводилися після Другої світової війни? Мовні критерії у програмі Всеукраїнського перепису населення 2001 р. З яких джерел можна отримати мовну інформацію, отриману за підсумками перепису 2001 р.? Мовна ситуація в українських губерніях Росії за підсумками перепису населення 1897 р. Мовна ситуація в Україні на межі XIX і XX ст. Чинники русифікації українського населення в УРСР. Територіальні особливості мовної ситуації в Україні у 60–80-их роках XX ст. Відмінності мовного складу міського та сільського населення України. Мовний склад населення</p>

	України та його територіальні особливості за підсумками Всеукраїнського перепису 2001 р.? Поширення української та російської мов серед етнічних менших України за підсумками Всеукраїнського перепису 2001 р. Охарактеризуйте територіальні особливості поширення двомовності в Україні. Поширення румунської, молдовської, польської та кримсько-татарської мов в Україні В чому проблемність сучасної мовної ситуації на Донбасі та в Криму? Чим зумовлено значне поширення двомовності серед населення України? В чому сутність проблеми «русинської мови» на Закарпатті? В чому сутність методу районування? Які критерії використовують у процесі етномовного районування? Загальна характеристика етномовних районів України. Найважливіші тенденції в мовному складі населення України на початку ХХІ ст. Найважливіші мовні проблеми сучасної України. Поняття «мовна політика». Чому для України особливо важливо здійснювати активну й ефективну мовну політику? Найважливіші закони та нормативно-правові акти, що регулюють мовні відносини в Україні. Регіональні аспекти мовної політики в Україні.
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Розподіл балів, що присвоюються студентам

Проведення семінарських занять та самостійна робота								Контр. замір	Сума
T ₁	T ₂	T ₃	T ₄	T ₅	T ₆	T ₇	T ₈		
10	10	10	10	10	10	10	10	20	100

T₁, T₂, T₃, ... T₆ – теми семінарських занять.

Оцінювання знань студента здійснюється за 100-бальною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
81 – 89	B	добре	
71 – 80	C		
61 – 70	D	задовільно	
51 – 60	E		
21 – 50	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 20	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Схема курсу

<i>Тема</i>	<i>Тиждень</i>	<i>Лекції, год. *</i>	<i>Семінари, год *</i>	<i>Самост. роб, год. *</i>	<i>Література (позиції з наведеного в силбусі списку)</i>
<p>Тема 1. <i>Теоретичні засади географічного дослідження мовної проблематики.</i></p> <p>Наукові дисципліни мовно-географічного спрямування. Лінгвістична географія. Етномовна географія. Діалектологія. Мовно-культурна географія. Чинники мовної ситуації.</p>	1-2	2	2	7	<p><i>Основна: 2-4.</i></p> <p><i>Додаткова: 13-15, 22-23.</i></p>
<p>Тема 2. <i>Джерела географічного дослідження мовної ситуації.</i></p> <p>Переписи населення як головне джерело географічного дослідження мовного складу населення. Головні показники мовної належності: рідна мова, розмовна мова, побутова мова, материнська мова. Мовні критерії в програмах переписів населення на території України. Матеріали поточної статистики як джерело інформації про мовну ситуацію. Соціологічні дослідження мовної ситуації. Картографічні джерела.</p>	3-4	2	2	8	<p><i>Основна: 1, 2-6.</i></p> <p><i>Додаткова: 8-10, 13-18, 21-23.</i></p>
<p>Тема 3. <i>Історико-географічні особливості розвитку мовної ситуації в Україні.</i></p> <p>Формування та розвиток мовної ситуації в Україні до ХХ ст. Мовна ситуація в Україні та її територіальні особливості в на початку ХХ ст. Мовна ситуація в Україні у міжвоєнний період. Мовна ситуація за матеріалами радянських переписів післявоєнного періоду. Мовна ситуація напередодні проголошення незалежності України. Зміна спрямування мовної ситуації в Україні в перше десятиріччя після проголошення незалежності держави.</p>	5-8	4	4	7	<p><i>Основна: 2-4.</i></p> <p><i>Додаткова: 13-15, 19-20, 22-23.</i></p>
<p>Тема 4. <i>Мовний склад населення сучасної України.</i></p> <p>Мовна склад населення України за матеріалами перепису населення 2001 р. Поширення української мови. Поширення російської мови. Поширення інших етнічних мов: кримськотатарської, румунської, угорської, болгарської, польської, гагаузької й ін. Територіальні особливості мовного складу населення. Мовний склад населення найбільших</p>	9-10	2	2	7	<p><i>Основна: 2-6.</i></p> <p><i>Додаткова: 13-15, 22-23.</i></p>

міст України.					
Тема 5. Етномовні процеси в Україні. Класифікація етномовних процесів. Поширення двомовності в Україні: причини ат територіальні особливості. Багатомовність в Україні. Мовна асиміляція в Україні, її причини та наслідки. Мовна русифікація, головні ареали мовної русифікації населення. Мовна українізації населення.	11-12	2	2	7	Основна: 2-6. Додаткова: 13-15, 19-20, 22-23.
Тема 6. Територіальна організація мовного простору України. Мовна карта України. Етномовне районування України. Етномовна регіоналізація України. Характеристика мовної ситуації в етномовних регіонах.	13-14	2	2	7	Основна: 2-6. Додаткова: 13-15, 22-23.
Тема 7. Тенденції та проблеми мовної ситуації в Україні. Тенденції розвитку мовної ситуації в Україні за матеріалами соціологічних досліджень. Актуальні проблеми розвитку мовної ситуації в Україні.	15-16	2	2	7	Основна: 2-6. Додаткова: 13-15, 19-20-23.
Тема 8. Мовна політика в Україні та шляхи її оптимізації. Поняття «мовна політика». Принципи формування мовної політики. Складові мовної політики. Нормативно-правові засади формування мовної політики в Україні. Мовна політика в Україні у 90-х роках ХХ ст. – на початку ХХІ ст. Сучасна мовна політика в Україні. Регіональні аспекти мовної політики.	17-18	2	2	8	Основна: 2-4. Додаткова: 7, 13-15, 22-23.
<i>Всього</i>	18	16	16	58	